

Mirjam Tuinder & Lea Leenhouders:

Drukkerijen vroeger en nu Een buitenschoolse leeropdracht in de volwasseneneducatie

In het onderwijs aan anderstaligen komt het steeds vaker voor dat de leerlingen of cursisten zelf op stap gaan. Ze moeten een opdracht in de praktijk vervullen, en komen daarbij in aanraking met allerlei taalgebruikssituaties. Geen nagebootste oefeningen, gewoon op straat vragen stellen, informatie verzamelen en omgaan met je eigen (talige) beperkingen. De afdeling Kierschool Nieuwkomers, anderstalige volwassenen van het ROC Midden-Brabant in Tilburg organiseerde in mei van dit jaar een themaweek waarin alle (400!) buitenlandse cursisten die Nederlands leren in groepsverband een buitenschoolse opdracht kregen. Het thema van de themaweek was De Krant. Lea Leenhouders, een van de docenten van de Kierschool, vertelde Mirjam Tuinder wat er in haar groep gebeurde en wat de resultaten waren.

Een voorbereidingsgroep, bestaande uit acht docenten, bereidde zowel inhoudelijk als organisatorisch de buitenschoolse activiteiten en de themaweek voor. In een teamvergadering (op 22 april) werd door deze groep aan alle docenten informatie gegeven over het werken aan de buitenschoolse opdrachten. Daarin kwam onder andere aan de orde wat het resultaat moest zijn: een verslag voor de muurkrant (bestaande uit tekst, foto's, tekeningen, etcetera) en een half A4'tje voor in de zogenoemde schoolkrant. Ook was er een stappenplan voor Buitenschoolse activiteiten beschikbaar, uit *Taalstages op de Werkvloer*. In dit stappenplan wordt in 7 stappen uiteengezet hoe de buitenschoolse activiteiten voorbereid kunnen worden, zodat het niet

'zomaar' een activiteit blijft, maar ook bijdraagt aan de vergroting van de taalvaardigheid. Eerst moet de aanwezige voorkennis bij de cursisten geactiveerd worden, bijvoorbeeld door beeldmateriaal te bekijken. Dan moeten de cursisten zich een aantal woorden eigen maken die nodig zijn om over het onderwerp te kunnen praten. Vervolgens, stap 3, wordt aanwezige kennis vergeleken met nieuwe kennis, bijvoorbeeld door een vergelijking te trekken met de situatie in het land van herkomst. Stap 4 is de voorbereiding op het concrete onderwerp, door het lezen van teksten of door uitleg van de docent. Bij stap 5 dienen de cursisten hun eigen doel te formuleren: wat willen ze weten, wat willen ze erover vragen. Stap 6 is de eigenlijke buitenschoolse activiteit, en stap 7 betreft de verwerking, in dit geval het maken van een krant en een muurkrant in de themaweek.

Op de teamvergadering werd ook een lijst met 39 buitenschoolse opdrachten uitgereikt, voor iedere groep één. De docenten moesten voor hun groep een keuze maken uit deze opdrachten en daar op inschrijven. Er waren opdrachten op drie niveaus; soms werd er een specifieke eis gesteld aan de groep (bijvoorbeeld voor analfabeten, voor vrouwen, voor cursisten met een redelijke spreek- en luistervaardigheid, zie afbeelding 1).

Bij iedere opdracht was voor verschillende niveaus lesmateriaal geselecteerd dat gekopieerd kon worden om de opdracht in de klas voor te bereiden. De afspraken die nodig waren om de opdrachten te kunnen uitvoeren, waren ook al gemaakt door de voorbereidingsgroep. Mogelijke opdrachten waren onder andere een interview met burgemeester Johan Stekelenburg, een rondleiding bij Willem II of een excursie naar de krant. Tijdstip en plaats waren al vastgelegd; de docenten hoefden alleen maar te kijken of die tijd voor hun cursisten schikte.

Alle opdrachten en de verwerking ervan in de muurkrant en in *De Internationale Tilburger* (de schoolkrant die in de themaweek gemaakt zou worden) moesten in één week plaatsvinden. Er waren studenten van de school voor journalistiek ingeschakeld om die week advies te geven en de krant samen te stellen. Er was

Nr.	Opdracht	Hoeveel personen	Niveau	Bijzonderheden
1.	Familieberichten verzamel verjaardagen en vul in op kalender.	groep	A	geen
2.	Fotoreportage n.a.v. excursie drukkerij	groep	A	Excursie is op afspraak
3.	Wereldweer opzoeken op internet	groep	A	Kunnen lezen in eigen taal en instructie begrijpen.
4.	Fotoreportage CBV	groep	A	Vrouwengroep
5.	Fotoreportage eigen cultuur in Tilburg	groep	A	
6.	Toeristische tips hun landen reisbureaus	groep	A	
7.	Advertentie pagina onderwerp voeding	groep	A	
8.	Advertentiepagina onderwerp alles behalve voeding en kleding.	groep	A	
9.	Modereportage of advertentie	groep	A	Vrouwen
10.	Strip maken voor de krant	groep	A	Goed aanspreekbaar
11	PR medewerker festival mundial maken advertentie	groep	B	Gesprek op afspraak, andere tijd als 21

Afbeelding 1: Voorbeelden van opdrachten voor buitenschoolse activiteiten.

een begeleidende brief die de cursisten konden geven aan degenen die de rondleiding zou verzorgen; fototoestellen en strippenkaarten waren beschikbaar; de computers stonden op 'krantenlay-out' en er liepen allerlei docenten rond om te helpen. Kortom, aan alle mogelijke randvoorwaarden was door de voorbereidingsgroep voldaan. De voorbereiding in de les, de uitvoering in de praktijk en de verwerking van de ervaringen konden vervolgens aan de docenten en vooral aan de cursisten overgelaten worden.

De voorbereiding

Lea had voor haar groep gekozen voor een rondleiding in drukkerij Gianotten, een grote moderne drukkerij in Tilburg. De groep van Lea bestaat uit 15 laagopgeleide cursisten op een redelijk gevorderd niveau: ze zitten rond Cito-niveau 3 en een aantal van hen zal Staatsexamen I doen. In deze groep, zoals overigens in alle groepen, wordt het principe gehanteerd van Begeleid Zelfstandig Lerend: cursisten leren van elkaar en aan elkaar, het is een groepsproces. De cursisten krijgen voordat ze aan een opdracht beginnen een tijdplanning, zodat ze weten wanneer ze klaar moeten zijn. Ook het vereiste resultaat wordt tevoren duidelijk gemaakt. Ze moeten zelf een inde-

ling maken hoeveel tijd ze waarvoor nodig hebben en wie welke taken uitvoert.

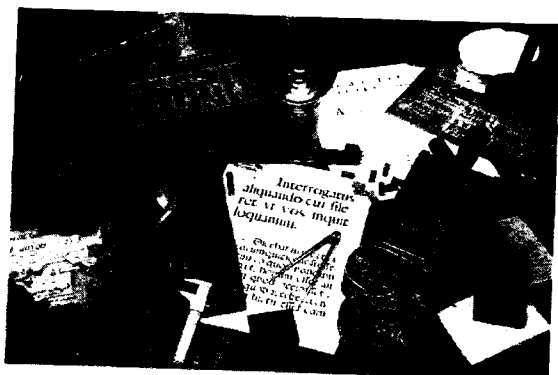
Lea wilde haar cursisten niet alleen het hedendaagse drukproces laten zien, maar ook een vergelijking laten maken met het drukproces uit het verleden. Daarvoor had ze een rondleiding door het museum Plantin Moretus in Antwerpen georganiseerd.

De voorbereiding begon in de week van 22 april. De cursisten kregen de catalogus van het museum en het boek *Van Wiegendruk tot Graftschrift* over uitgeverij Gianotten ter inzage. Met deze boeken moesten ze in twee groepen opdrachten uitvoeren. De ene groep moest op grond van informatie uit de catalogus de loopbaan van Christoffel Plantin beschrijven; de andere groep moest met behulp van het boek over uitgeverij Gianotten een aantal termen verklaren en een stukje schrijven over de geschiedenis van de persen. Beide groepen moesten de antwoorden opschrijven, voor iedereen kopiëren en aan de andere groep vertellen wat ze gedaan hebben. Zo werd bij beide groepen voorkennis aangebracht en aan de vocabulaire rond het onderwerp gewerkt. Een cursist kreeg daarnaast de opdracht treintijden en -prijzen uit te zoeken voor het bezoek aan Plantin Moretus in Antwerpen en deze aan iedereen duidelijk te maken.

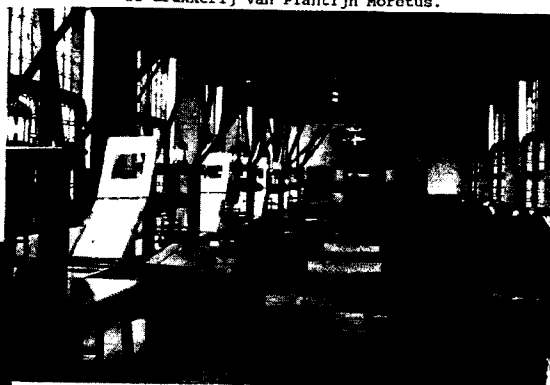
De oude handschriften waren heel interessant.

Dit zijn de materialen waarmee vroeger het zetsel werd gemaakt.

De drukkerij van Plantijn Morotus.

Station van Antwerpen.

Afbeelding 2: Voorbeeld uit de fotoreportage met bijschriften

Op 28 april vond het bezoek aan Plantin Moretus plaats met negen van de vijftien cursisten (sommigen konden niet mee omdat ze geen paspoort hadden of om andere privé-redenen). Lea gaf zelf een rondleiding, waarbij ze onder andere informatie die op de borden stond, vereenvoudigde. De cursisten hadden de opdracht om aantekeningen en foto's te maken, die ze later konden verwerken in de muurkrant. Sommige cursisten bleken overigens nog nooit in een museum geweest te zijn!

Uitvoering

In de themawEEK van 11 tot 15 mei moest het allemaal gebeuren: het verwerken van de aantekeningen van het bezoek aan Plantin Moretus of een andere opdracht voor de cursisten die daar niet bij waren; de rondleiding bij Gianotten; het verwerken van die informatie; het maken van een muurkrant en van een stukje voor de internationale Tilburger. De meeste cursisten hadden nauwelijks ervaring met het werken op de computer, dus dat leverde nog extra 'leermomenten' op, maar kostte uiteraard ook veel extra tijd. Gewoonlijk komen deze cursisten negen uur per week; voor deze themawEEK zijn ze bijna allemaal iedere dag aan het werk geweest. Dit gold overigens voor veel cursisten van de Kierschool.

Maandag was de gezamenlijke opening van de themawEEK. Vervolgens maakten de cursisten die naar Plantin Moretus geweest waren, een verslag daarvan voor de muurkrant. Dit gebeurde eerst op papier. Later werd een en ander met hulp van deskundigen in de computer ingevoerd. Degenen die niet mee geweest waren, schreven in een groepje van twee of drie een kort stukje over de krant in hun land van herkomst. Hierbij kregen ze hulpvragen als: wat is het verschil tussen de kranten in je eigen land en hier, heeft het regime invloed op het verschijnen van de kranten, wat voor soort nieuws staat er in de krant, en dergelijke.

Dinsdag was de rondleiding bij drukkerij Gianotten. Ondanks de warmte buiten, waren alle cursisten aanwezig en geïnteresseerd in het werk. De apparatuur werd uitgebreid

bekeken en de cursisten stelden verduidelijkingsvragen bij wat ze zagen. Twee cursisten hebben hier een verslag van gemaakt waar ze ook thuis nog veel tijd in gestoken hebben.

Woensdag en donderdag werden de artikeltjes verder uitgewerkt, de verslagen werden gecombineerd en uitgebreid en er werd een fotoreportage gemaakt met bijschriften. Alles moest in de computer ingevoerd worden. Nadat de stukjes klaar waren, is er veel tijd besteed aan het verfraaien van de muurkrant. Er waren zes pagina's fotoreportage met bijschriften (zie afbeelding 2) en drie pagina's met verslag van beide rondleidingen (zie afbeelding 3).

Door alle tijd die hier aan besteed is, bleef er minder tijd over voor het stukje voor *De Internationale Tilburger*. De groep had bovendien begrepen dat de opmaak van dit stukje gedaan zou worden door de studenten van de school voor journalistiek. Dit bleek een misverstand; het stukje is geplaatst op de manier zoals het was aangeleverd. Daardoor stak dit een beetje mager af tegen de rest van de krant (zie afbeelding 4).

Vrijdag was de afsluiting van de themawEEK. De schoolkrant *De Internationale Tilburger* werd gepresenteerd, en sommige groepen vertelden iets over het proces dat ze de afgelopen week hadden doorgemaakt. Alle cursisten waren in de gelegenheid elkaars muurkranten te bekijken; deze zouden trouwens nog enige tijd blijven hangen.

Terugkijken

Tevoren was door de docenten vastgesteld dat er geen beoordeling van de producten zou plaatsvinden. Het doel van deze themawEEK was dat de cursisten en de docenten met het 'buitenschools leren' kennismaakten: Hoe verloopt dat? Wat is er voor nodig? Welke mogelijkheden zijn er? Welke problemen kom je tegen? Wat kunnen de resultaten zijn?

De docenten vonden deze werkvorm zeker voor herhaling vatbaar. Daarbij is het van belang dat de voorbereiding op dezelfde zorgvuldige manier als deze keer ter hand wordt genomen. Dit kost de werkgroep uiteraard wel veel tijd, maar daardoor ging het in deze themawEEK van een leien dakje.

PLANTIN MORETUS

Jaargang 1 Nummer 1

MUSEUM PLANTIN MORETUS Antwerpen.

Wiegedruk in twee kleuren
 (rood en zwart): Totenans,
 gedrukt in Heidelberg, ca. 1490.

In het museum waren verschillende
 druktechniek te zien:

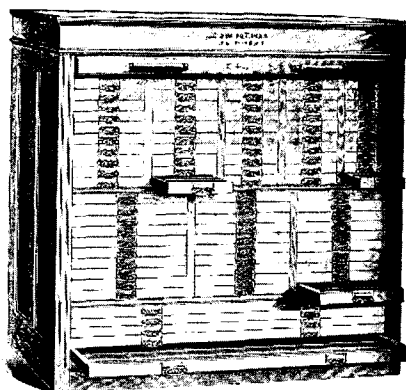
WIEGEDRUK, is de vertaling van het
 latijns worden incunabula.
 Namelijk vanaf het begin van de vin-
 ding der boekdrukkunst.

CURSIEF, betekent schuin staande
 letters. En is afkomstig vanuit Italië.

ROMEINSE, type noemen wij het
 meest gangbare letterbeeld dat wij on-
 der ogen krijgen.

Tegenwoordig betekent Romein iedere
 rechtop staande letter in tegenstelling
 tot cursieve letters.

DE LETTERPROEF, is een overzicht
 van de letters die de zetterij van een
 drukkerij zowel de lettertypes als de
 hoogten van de letters.
 tegenwoordig zijn CD-roms met vijf-
 duizend lettertypes verkrijgbaar.

LETTERKAST, is een kast waarin
 alle letters van een lettertype opgebor-
 gen worden.

De letter kast bestaat uit een
 bovenkast en een onderkast.

De bovenkast bevatte de hoofdletters.
 De onderkast bevatte de kleine letters.
 Kleine letters kun je onderkast noe-
 men.

Hoofdletters kapitalen.

LINOTYPE, is een machine met een
 toetsenbord en een ingebouwd giet-
 werk. Op de linotype werden geen
 losse letters maar complete regels ge-
 zet.

De linotype is tot begin jaren zeventig
 in gebruik gebleven.

De New York Times heeft het zelf als
 krant gebruikt.

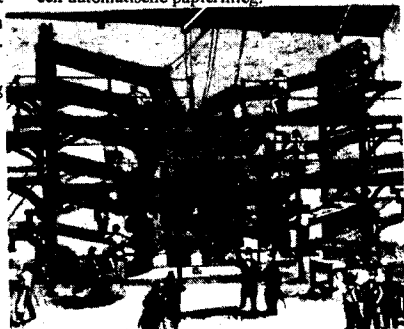
a a ā ā ā ā
 b b b b c c
 d d d d e e
 f f f f f f
 g g h h h h
 i i i i l l l l
 o o o o p p
 q q r r r r
 s s s s t t
 u u u u v v

De eerste metalen pers werd in 1800
 door de Engelsman Lord Stanhope ont-
 wikkeld. Deze ijzeren machine was
 minder kwetsbaar dan de houten voor-
 gangers en de persformaten konden
 groter worden omdat met minder man-
 kracht en veel hogere drukkracht be-
 reikt werd.

In 1811 werd er in Londen de snelpers
 ontwikkeld aangedreven door stoom.
 Met handpersen werd er minder ge-
 drukt per uur dan de snelpers, want
 met de snelpers wordt er per uur een
 oplaag in viervouding gedrukt.

In 1814 kon de snelpers tweezijdig
 drukken.

In 1863 werd in Amerika de rotatie-
 pers die met effectieve rond stypes en
 een automatische papierinleg.

Een van de eerste rotatiepersen,
 Hoe's rotary sheet press, New York, 1846.

Afbeelding 3: Aan het verslag in de muurkrant werd veel tijd besteed.

Drukkerijen vroeger en nu
 Vroeger waren drukkerijen compleet anders dan nu. Toen moesten de mensen alles met de handen doen. Het was arbeidsintensiever. Nu is het veel ardbeidsextensiever. Er wordt nu veel met computers gewerkt. Vroeger moest alles direkt op papier worden gezet. Maar nu hebben ze allerlei computers om teksten en plaatjes te bewaren. Vroeger kwamen de letters in een letterbak. En dat was heel bewerkelijk. Vroeger moesten alle letters kant en klaar apart in een letterbak worden gezet. Hiermee werden woorden gemaakt die dan weer tot zinnen werden gelegd. De letters werden in de zethaak gelegd [een soort houten plankje] en de zinnen bij elkaar in de galei [een grotere houten bak]. Ze werden met een touwtje strakge trokken zodat ze recht bleven liggen. Elke druk was eenmalig.
 Tegenwoordig drukken we met machines duizenden exemplaren tegelijk. Vroeger kon je in een kleur tegelijk drukken maar nu in meerdere kleuren.

Afbeelding 4: Stukje uit De Internationale Tilburger.

Ook de cursisten waren zeer enthousiast. Dat bleek niet alleen tijdens de week door de enorme inzet en de hoeveelheid tijd die erin gestoken was. Ook bij de mondelinge evaluatie lieten ze zich positief uit over de themaweek. De enige teleurstelling was dat door het misverstand het stukje in de schoolkrant zo marginaal was geworden. De muurkrant daarentegen was de trots van de groep.

Kijkend naar de verschillende stukjes in *De Internationale Tilburger* (zie afbeelding 5, 6 en 7) kan de conclusie alleen maar zijn dat ook de andere groepen veel plezier hebben gehad tijdens de activiteiten in de themaweek. De resultaten liggen op verschillende niveaus, afhankelijk van de groep die ze heeft uitgevoerd. Door de vele verschillende opdrachten was er echter voor iedere groep iets van zijn gading. Ook een beginnersgroep kon een activiteit uitvoeren en daar een stukje van maken voor in de krant.

Meer letterlijk kunnen zowel cursisten als docenten nog eens terugkijken naar de video die in de themaweek gemaakt is. Daarop is het werkproces van alle groepen te zien: het geploeter achter de computer, het geknip en

geplak om een muurkrant te maken. Ook staan er korte interviewtjes op met cursisten waarin ze vertellen wat ze doen en hoe dat gaat. Deze video wordt in alle groepen vertoond, zodat iedereen nog eens kan zien hoe hard er eigenlijk gewerkt is.

Conclusie

Buitenschoolse activiteiten kunnen een zinvolle aanvulling zijn op het reguliere programma. De afwisseling en de eigen verantwoordelijkheid die cursisten hebben om de opdrachten goed af te ronden, kunnen zeer motiverend werken. In het bovenstaande voorbeeld hebben de cursisten niet alleen op school veel meer tijd aan het onderwerp besteed dan gewoonlijk, ook hebben sommigen er thuis nog tijd in gestoken omdat ze hun product goed wilden afleveren.

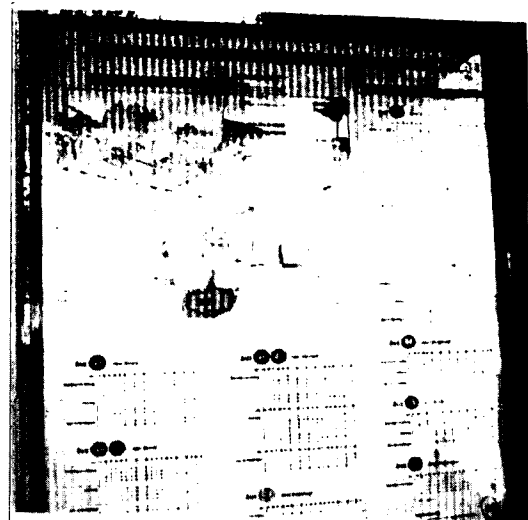
Als de buitenschoolse activiteiten goed in de klas worden voorbereid, kunnen ze veel bijdragen aan het vergroten van de taalvaardigheid van de cursisten. Niet alleen de woordenschat en kennis rondom het betreffende onderwerp worden vergroot, maar ook

Nieuw bord bij bushalte

Wij gaan naar de bushalte in Wilhelminapark. Wij gaan naar het station met de bus. Wij lopen naar halte Spoorlaan, dat is een nieuw bord.

De mencer zit en wij vragen: is het nieuwe bord goed? Hij zegt: ja goed. Wij vragen: mevrouw, nieuw bord goed? Mevrouw zegt: ja goed. Wij vinden nieuw bord beetje moeilijk.

Wij gaan naar school terug.

Afbeelding 5: Voorbeelden uit De internationale Tilburger.

sociale taalvaardigheden zijn noodzakelijk voor het uitvoeren van de opdrachten (gespreksvaardigheden, vragen stellen, informatie opzoeken). Voor de verwerking van de informatie tusslotte wordt een beroep gedaan op de schoolse taalvaardigheden: aantekeningen maken, verslag maken, aan elkaar vertellen wat er gedaan is.

Op deze school hebben alle groepen cursisten gelijktijdig een buitenschoolse activiteit uitgevoerd. Dit vergroot enerzijds het saamhorigheidsgevoel (iedereen is immers aan het 'ploeteren') en de motivatie; anderzijds vraagt dit natuurlijk veel van de organisatie op de school. Als een individuele docent buitenschoolse opdrachten in zijn programma opneemt, is er natuurlijk veel minder voorbereiding nodig. Ook dan zal er echter in de groep het een en ander aan voorbereiding dienen te gebeuren om structuur in de activiteit aan te brengen en het onderdeel zinvol in te passen in het reguliere (taalverwervings-)programma. Voor

Deze week goedkoop kopen bij:

Wij zijn met de bus naar Tilburg-Noord geweest. Wij zijn in 5 supermarkten geweest. In de Aldi heeft Abdulrahman ijs voor ons gekocht. Wij hebben reclames voor jullie geplakt. Nu kunnen jullie morgen goedkoop boodschappen doen. groep van Martie en Machteld.

laagopgeleide cursisten zal daarnaast de activiteit zelf vaak ook begeleid worden, zeker als er nog niet veel ervaring bestaat met dergelijke opdrachten. Op de Kierschool was steeds de docent aanwezig bij de uitvoering van de opdracht.

Er was, om deze themawEEK goed georganiseerd te krijgen, een uitgebreide voorbereidingsgroep die alles tot in de puntjes verzorgd had. Alle activiteiten waren reeds voorbereid,

Beelden in Tilburg

Maandag is mooi weer. Bijna 28 graden. We gaan op de fiets naar stad. We gaan kijken beelden van Tilburg. We hebben leraar bij het gemeentehuis gewacht. We hebben een probleem met de camera.

Eerste beelden wij hebben gekeken een militair uit Schotland en een soldaat. Deze beelden gaan over de oorlog. We hebben het beeld van bisschop zwijssen gezien. Dat staat naast kerk. We gaan kijken ander beeld. het heet kruiken zeiker. Een kruiken zeiker is een man die plast in een kruik. De plas geeft de wol een goede kleur en plas is goedkoop.

Daarna wij gaan lopen naar het heuvelplein. We hebben gekeken beeld van koning willem II.

Dat was heel leuke wandeling samen kijken en praten en prachtig weer.

Afbeelding 6: Voorbeeld uit De internationale Tilburger.

er was achtergrondinformatie aanwezig voor de opdrachten en informatie over hoe de voorbereiding diende te verlopen. Ook tijdens de themawEEK zelf was aan alle mogelijke problemen en probleempjes gedacht en waren er voortdurend mensen beschikbaar die vragen konden beantwoorden.

Een dergelijke voorbereidingsgroep is een belangrijke voorwaarde voor het doen slagen van zo'n themawEEK. Daarnaast is het nodig dat alle docenten achter de keuze staan voor het werken aan buitenschoolse activiteiten, en bereid zijn er extra tijd in te steken. Dat de meeste cursisten het leuk vinden om aan iets dergelijks mee te doen, mag uit het bovenstaande blijken.

Aan de internationale Tilburger

Ingezonden brief

Wij zijn de cursisten van de avondgroep
Wij vinden het jammer dat we niet meedoen met de krant
Want we zijn een leuke avondgroep en daarom schrijven we een brief
Dan doen we toch een beetje mee

Farid, Mimoun, Abderrahman, Anand, Mohamadi en Abdelhak

Afbeelding 7: Voorbeeld uit De internationale Tilburger.